

DEMOGRAFIA I MÓN RURAL A ROCAFORT I VALLVERD DE QUERALT (S. XVI-XVIII)

Valentí Gual i Vilà

a) PROPÒSITS

Al llarg del nostre treball pretenguérem de dur a terme un seriós intent d'estudi d'un petit municipi català durant l'Edat Moderna i, també, el d'un agregat parroquial. Atenguérem en primer lloc a l'evolució i a l'estructura interna del contingent poblacional de Rocafort —el més notable— i Vallverd —la sufragània— (Conca de Barberà), entre els anys 1560-1801. Per aconseguir el nostre desig usàrem els sacramentaris: llibres de baptismes, òbits i esposoris i, més lateralment, de confirmacions, de compliment pasqual i de confraries —especialment els tocants al Roser—. En segon terme, a través de la documentació notarial i municipal-baronal, miràrem d'atansar-nos al món rural de l'època: formes d'explotació de la terra, sistemes d'endeutament pagès, graus de riquesa i de pietat, formes de transmissió de la terra, funcionament del municipi...

b) DEMOGRAFIA

Quant als baptismes, destaquem l'estancament dels valors absoluts referits a aquesta variable entre els anys 1560-1750 —salvat el buit documental dels anys 1587 a 1640—, el salt endavant operat al 1751-1760 i el manteniment a l'alça posterior —1760-1801—. L'existència de 21 parts dobles i d'un 0,93% de naixements il·legítims —concentrats a darreries del s. XVIII— són unes altres dades a aportar. Pel que fa al moviment estacional, retenim el màxim de concepcions al trimestre maig-juny-juliol.

Tocant als òbits, detallem les notes referides a epidèmies de pesta i intuïm la del 1649-1652. Són rellevants els nefastos períodes següents: 1706-1715 —no su-

perat fins el 1761-1770, quan, ben segur, el volum de població era superior— i les «punts» del 1745-1750, 1776-1777, 1778 i 1797-8. La mortalitat infantil — d'albats— s'emporta el 52% de la total durant tot l'espai temporal sotmès a estudi i s'agrupa en els mesos estivals i el gener. El moviment estacional de la mortalitat adulta presenta una dispersió gran: només és destacable la benignitat primaveral. Les morts violentes són un fenomen típic del primer quart del s. XVII, coincidint amb l'apogeu del bandolerisme.

L'anàlisi de la nupcialitat permet de constatar l'alta freqüència del matrimoni entre solters —81,5%—, mentre que les noces entre vidu i soltera són superiors a les de vidua-solter i entre vidus considerades conjuntament. El 45% de casaments es produï entre rocafortins i en el 31% de casos on el nuvi era forà, la Conca n'era el lloc principal de procedència. Tot i així, copsem el valor del contingent de l'Alt Camp, de l'Urgell, de la Segarra i de l'Anoia. La majoria de fadrins eren nats a localitats que no distaven més de 4-5 hores de camí de Rocafort o de Vallverd, segons deduí del mapa de corones radials que hem confeccionat.

Pel que fa a la tendència poblacional trisecular, constatem com l'avenç demogràfic de la fi del segle XVII es veu tallat pel decenni 1706-1715 —on la mortalitat assoleix punts insospitats—. El creixement posterior de la població no troba atuador en les crisis epidèmiques puntuals i arriba a qüestionar i contradir les xifres del cens del comte de Floridablanca (1787), al nostre entendre clarament inferiors a la realitat.

Hem dut a terme la reconstrucció de les famílies rocafortines de l'època moderna seguint l'obra del demògraf francès Henry. En la tesi exposem una sèrie de consideracions metodològiques sobre això. Establim que el conjunt de la mortalitat infantil —entesa del dia als 13 anys d'existència vital— representa el 36,2% dels baptismes. D'altra banda, el nombre mitjà de fills per família completa és proper a 5 i augmenta pel grup de dones casades a menys de 20 anys al segle XVIII, així com l'edat a la darrera maternitat. Com més jove esposa la dona, més llarg es l'interval protogenèsic i els intervals més curts, a igual edat a la noça, corresponen els matrimonis amb menys fills. A més, la pèrdua d'un nen —abans de l'any de vida d'aquest— esperona els esposos a buscar-li prompte substitut: l'interval postdecés assoleix sempre un valor inferior al de l'interval normal. El temps útil pel naixement de fills —calculat a partir de l'edat mitjana de la mare en casar-se i a la darrera maternitat— s'incrementa de forma significativa al s. XVIII: passa de 6 anys a 22 anys pel grup de dones esposades a menys de 20 anys, encara que tant la dona com l'home retarden l'edat del matrimoni, en aqueixa centúria. L'escassa importància de les concepcions prenupcials (només en tenim detectades tres al s. XVII i una al s. XVIII permeten de pensar en una concepció clàssica del matrimoni, entès com a llum verda social a la iniciació sexual i a la procreació, malgrat que hem pogut constatar a través de les actes d'esposori del s. XVI l'existència de relacions sexuals prematrimonials —pagament d'una doble «p. aver cohabitat».

c) MÓN RURAL

En la segona part del treball procedirem a exposar els resultats del buidat exhaustiu dels manuals notariais rocafortins, escrits pels diferents rectors entre els anys 1634-1737. Sobre un eix farcit d'hipòtesis —derivat de la natura de la documentació treballada— hem cospat, a través de les escriptures de compra-venda, el domini del cereal i el notable pes específic de l'erm. La vinya no havia d'ocupar parts rellevants del sòl conreat fins a la segona meitat del s. XVIII. Els motius que empenyien a la venda són els deutes, d'índole diversa: al s. XVII són originats per la necessitat d'afrontar les càrregues municipals o l'acompliment de disposicions testamentàries, mentre que al període estudiat del s. XVIII hem de considerar que els derivats del Cadastre s'afegeixen als anteriors. Pel que fa als arrendaments entre particulars sobresurt la durada del contracte quadriennal, el costum de pagar en metàl·lic i l'extensió de la parceria a mitges. Tocant als censals, l'escassa importància de les corporacions com a prestadors i la complexitat del món creditici de l'època. Donem, també, una referència de preus —més que res de cereals—, sous i rendiments —que semblen força alts—. Ullem els inventaris que ens atansen a l'estructura de la llar pagesa, capítols matrimonials i testaments —susceptibles d'aprofitament demogràfic—. Els manuals notariais també donen peu per a tractar les compres de bestiar, les donacions o bescanvis no monetaris, les vendes d'heretats senceres, les èpoques de part de dot... Intuir la conflictivitat general ocasionada pels conflictes bèl·lics —sobretot la Guerra dels Segadors—, detallar el pas de la llagosta el 1686 i oferir una sèrie de notes sobre la salut pública i l'ensenyament són unes altres fites assolides.

L'estudi de la Confessió General de quatre capbreus ens permet d'insistir en la plena vigència, si més no documental, del règim senyorial al s. XVIII: lluísmes, questies, joves, ajuts en les obres exteriors del castell..., fan costat al domini del municipi per part dels barons —de la nissaga dels Armengol—.

Quan a l'organització municipal, concretem que el sistema insaculatori havia de predominar en l'elecció dels jurats, mentre que batlle i sots-batlle eren nomenats pel senyor. A partir del 1586 l'elecció dels jurats es realitzà «a més veus» i, des del 1686, els jurats presentaven al noble una terna de la qual havia de sortir el batlle.

A l'apèndix documental relacionem les taules de naixements i defuncions anuals, els extractes dels documents de compra-venda de terres, de cases i de corals i els arrendaments, els censals municipals i de particulars i la còpia del capbreu de 1621.

La falta de documentació apropiada és la raó per la qual la tesi llueix un caire més demogràfic que no pas econòmic. De tota manera, no dubtem que si hom aprofités els estrets marges informatius a l'abast referents a la totalitat de la Conca de Barberà, podríem convertir el cúmul de referències deslligades que aporta la segona part del treball en una aproximació plausible a la societat comarcal de l'època moderna.